

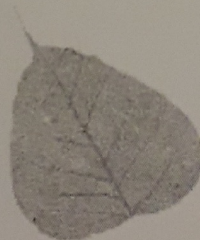
HVA ER KRISTEN UNITARISME?

Av Knut Heidelberg

Schweitzerforlaget 2009

Hva er kristen unitarisme?

Av Knut Heidelberg.

Schweitzerforlaget 2009

Postboks 217. 1802 Askim

Hjemmeside: http://albert-schweitzer.com
E-post: post@albert-schweitzer.com

ISBN: 978-82-92677-22-3

Omslagsbilde:
Interiør fra unitarens hovedkirke i Budapest.
Foto: © Knut Heidelberg.

Printed by Cerberus Ltd. Budapest.

Innhold:

Forord.

Dette lille heftet forsøker å gi svar på hva kristen unitarisme er for noe. Det er i utgangspunktet en umulig oppgave innen rammen av noen få sider å besvare spørsmålet. Her kan bare noen få punkter trekkes fram, og de punktene jeg har valgt å beskrive, er de som oftest dukker opp som spørsmål når jeg i min praksis som unitarprest samtaler med andre. Skulle du ønske en grundigere behandling av spørsmålene eller at andre tema ble tatt opp, da finnes det bakerst i heftet en henvisning til en unitarisk katekisme som utvilsomt går dypere inn i tematikken. Bakerst finner du også kontaktinformasjon til Unitarforbundet, der du kan henvende deg for ytterligere informasjon.

Hva er unitarisme? spør du kanskje. La oss først se på hva ordet betyr. Det er dannet fra det latinske ordet for «enhet», *unitas*. I religiøs sammenheng brukes ordet på to måter. Det kan enten være en fellesbetegnelse på alle de religioner som mener at deres guddom ikke er udelelig, men én. Slike religioner kaller vi strenge monoteistiske, og de mest kjente er kanskje jødedommen og islam. Mindre kjent er at det også innenfor religionen kristendom finnes retninger som er unitariske. Disse retningene kjennetegnes av at de ikke ser på mannen Jesus som guddommelig, men som et menneske, og at de derfor finner det umulig å godta dogmet om Guds treenighet og den trinitariske kristendom, bestående av Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd (den såkalte treenighetslæren).

De unitariske kristne retningene omtales også som anti-trinitariske. Dette er en misvisende benevnelse, fordi unitarer er ikke først og fremst *anti*-trinitarisk, men *pro*-monoteistisk. Det

er lett å skjønne at det er noen andre enn anti-trinitarene selv som har døpt dem til sitt *anti*-navn. Allikevel er benevnelsen dessverre så innarbeidet i fagspråket at den får henge med i dette heftet også.

Når vi snakker om den kristne unitarisme, da er det disse anti-trinitariske bevegelsene vi tenker på. De anti-trinitariske bevegelsene er ikke et nymotens påfunn, men teologiske skoler som i mange tilfeller har eksistert helt siden kristendommens begynnelse. Mest kjent er kanskje presbyteren (biskop) Arius som levde fra 250 til 336 e.Kr. Hans teologi la grunnlaget for arianismen, og det var en kristen lære som ble fordømt av motstanderne på det store kirkemøtet i Nikaia i år 325. Opp gjennom tidene har det stadig dukket opp forskjellige typer anti-trinitariske lærer, men felles for dem er at de har fått samme skjebne som arianismen. De er blitt fordømt av tilhengerne av den trinitariske kristendom. Kirkehistorien kan vise til alfor mange og skrekkelige eksempler på hvordan anti-trinitarer har blitt torturert og drept av andre typer kristne kirkesamfunn.

Da reformasjonen startet på 1500-tallet fikk også den anti-trinitariske lære en oppblomstringstid, og modige teologer forfattet bøker som ble mangfoldiggjort ved hjelp av boktrykker-oppfinnelsen til Gutenberg. Spesielt én av disse forfatterne er viktig i vår sammenheng. Det er spanjolen Michael Servetus (1511-1553). Han var lege og vitenskapsmann, men syslet også med teologiske spørsmål. Han oppdaget hvordan blodomløpet fungerer i kroppen vår, og han skrev bøker som angrep den trinitariske lære om at Gud er Fader, Sønn og Den Hellige Ånd.

Servetus mente Gud var én. Dette førte til at han ble forfulgt av inkvisisjonen og måtte leve i landsflyktighet og i skjul helt til han endte på bålet i Geneve, der den ikke ukjente kirkeleder Calvin hadde en finger med i prosessen mot ham.

Bøkene til Servetus ble selvsagt forbudt av katolske, lutherske og reformerte kirkesamfunn, men det hindret ikke at de spredte seg og ble lest og diskutert i hemmelighet. En av bøkene havnet også hos biskop Frans David (1510-1579) i Kolozsvár i Transilvania (i dag er det i Romania).

Både Servetus og andre anti-trinitarere hjalp til å overbevise Frans David om at treenighetslæren var feil, men han måtte være forsiktig med å stå fram som anti-trinitar, for han kjente jo godt til den skjebne som Servetus fikk. 20. januar 1566 gikk han allikevel offentlig ut på prekestolen i hovedkirken i Kolozsvár og gjorde det klart at treenighetslæren var ubibelsk - og ikke minst: den var fornuftsstridig. Dette var spiren til det som senere skulle bli den første unitariske kirke. Og når vi i dette heftet spør om hva kristen unitarisme er, da er det ikke en hvilken som helst anti-trinitarisk bevegelse det snakkes om, men det kirkesamfunnet som ble stiftet av Frans David et par år senere: i 1568.

Til å begynne med kalte tilhengerne av Frans David seg bare for kristne og i en periode «davidister», men etter hvert som de møtte vanskeligheter og motstanderne presset på, tok de det navn de ble omtalt med av katolske, lutherske og reformerte kirkesamfunn: unitar.

Noen få år gikk alt bra for unitarkirken, men det var bare en kort utsettelse av de enorme lidelser som skulle ramme med-

lemmene de neste 300 år. Unitarenes kirker ble beslaglagt, skolene stengt, trykkerier ødelagt, prester fengslet og menigheter splittet. Unitarer flyktet fra Transilvania og til andre land.

Også for Frans David endte det med tragedie. Så lenge unitarene nøyde seg med å være anti-trinitarere, ble de såvidt tolerert av de andre kirkesamfunnene, men da Frans David også begynte å lære at Jesus var et menneske og ikke en guddom, ble det for mye. David ble kastet i fangehullet i Devaborgen, og der døde han 15. november 1579, syk og elendig. Borgen finnes den dag i dag som en stor ruin i byen Deva i Romania. Om fangehullet David satt i også er bevart, vet man ikke, men tradisjonen vil ha det til at da han var død, fant man risset inn i murpussen på latin følgende: «Hverken pavenes sverd, eller korset, eller synet av døden - intet vil stanse sannhetens fremmarsj.»

Det som nå fulgte for unitarkirken var 300 år med vanskeligheter. Unitarene omtaler den mest som mørketiden, og de snakker lite om lidelsene kirkesamfunnet ble påført av forfølgelse og påtvungne forordninger. Desto lettere er det å snakke om det mirakel at unitarene i det hele tatt overlevde, og det faktum at den kristne unitariske tro fortsatt finnes levende og blomstrende innenfor den kristne religion.

Hva er kristen unitarisme? Dette heftet forsøker som sagt å svare på noe av det spørsmålet, men det er viktig å være klar over at unitarene ikke fremstiller sin kristne tro som mer sann eller bedre enn kristne som tror på treenighetslæren. Unitarene sier noe helt annet. De sier at det er mange måter å være kristen på. Det viktigste er å følge Jesu lære og tilbe den gud han lærte oss å tilbe. Det viktigste er kort og godt:

Jesus svarte: det første bud er dette: Hør Israel! Herren vår Gud, Herren er én, og du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand og av all din kraft. Det andre er dette: Du skal elske din neste som deg selv. Ikke noe bud er større enn disse to.» (Mark. 12, 29-31.)

Les derfor heftet med et åpent sinn. Les det gjerne i lys av de unitariske nøkkelordene: frihet, toleranse og respekt. Og ganske sikkert finner du noe å være uenig i. Flott, vil unitaren svare til det. Hører du samtidig Guds stemme når du er uenig?

Måtte alle levende vesener være lykkelige!

Knut Heidelberg
Askim, 1/9-09.

Dette bildet henger i mange kristne unitariske hjem og kirker. Det forestiller hvordan man tenkte seg unitarkirken ble grunnlagt i 1568. Stående sees kirkens grunnlegger presten Frans David. Bare elleve år senere, 1579, er han død i et fangehull i en borg i byen Deva. I dag ligger denne byen i Romania. Unitarene har lite eller ingen ikonografi å holde fram, og bildet er antakelig det nærmeste man kommer i så henseende. Bildet er malt den ungarske maler Aladar Korosfoi-Kriesch (1863-1920).

Hva er kristen unitarisme?
- Hovedprinsippene -

Unitarismen er liberal.
Kristen unitarisme er grunnleggende liberal i sin tro. Det legges vekt på religionsfrihet og - toleranse, der den enkeltes samvittighet og fornuft ansees å være øverste autoritet i trosspørsmål. I forhold til andre religioner og livssyn legges det vekt på dialog og at vi alle kan lære av de positive verdier som formidles. Det hører med til den kristne unitarismes natur at den ikke er dogmatisk og at den alltid er villig til å revurdere sitt eget standpunkt, hvis det oppleves riktig.

Bare på ett punkt er den kristne unitarisme dogmatisk. Den kristne unitarisme legger stor vekt på de gode moralske følger et tros- og livssyn får for den enkelte tilhenger. I spørsmålet om hva som kan sies å være en rett overbevisning og en gal overbevisning, fremheves av den kristne unitarisme at enhver tro som fremmer gode verdier som frihet, toleranse og respekt, er en rett tro. Dette gjenspeiler seg i det slagord som har fulgt den kristne unitarisme siden reformasjonen: *Rett handling går foran rett tro.*

Unitarisk tro.
Den kristne unitarisme beskriver sin tro ut fra to uatskillelige sider. På den ene side handler troen om tro *på* og kjærlighet *til* Gud, men på den annen side er dette bare rett tro hvis den fører til at den enkelte virkeliggjør et godt moralsk liv. Målet for den kristne unitarisme er å styrke den enkeltes troskjærlighet til Gud og samtidig gjøre vedkommende til et godt menneske som tar vare på seg selv, andre og den verden vi lever i.

Den kristne unitarisme oppsummeres av Jesus i Matteus evangelium 22,37-40: «Han svarte: Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men et annet er like stort: Du skal elske din neste som deg selv. På disse to bud hviler hele loven og profetene.»

Unitarisk gudstro.
Til forskjell fra mange andre kristne trosretninger er kristen unitarisme *ikke* orientert mot en guddommelig Kristus (kristosentrisk) eller Den Hellige Ånd (pneumosentrisk). Den kristne unitarisme orienterer seg mot den samme gud som Jesus tilba og som han omtalte som «Far». Unitarisk gudstro er teosentrisk. Med utgangspunkt i 2. Mosebok 3,14 der Gud sier til Moses at «Jeg er den jeg er. Slik skal du svare israelittene: *Jeg Er* har sendt meg til dere», mener den kristne unitarisme at Guds eksistens bare er avhengig av Gud selv, og at Gud er sin egen årsak og mening.

På bakgrunn av Johannes' evangelium 4,24 hevder den kristne unitarisme at Gud er en personlig ånd som virker i verden der det er kjærlighet, som uttrykt ved Jesu personlige farsforhold til Gud. Å ta del i dette kjærlige farsforhold og videre-

føre det til vår neste, er grunnlaget for tilbedelse av Gud.

Den kristne unitarisme er åpen for at det finnes mange forskjellige veier til Gud, og at hver enkelt selv må prøve den gode vei som vedkommende finner i samsvar med sin fornuft og samvittighet. Men siden den kristne unitarisme hører hjemme i en teologisk tradisjon som sprang ut av den radikale reformasjon på 1500-tallet, løftes Jesus gjerne fram som den profet som på best måte kan veilede oss i vår søken etter Gud.

Gud er én.

Unitarkirken oppsto i Kolozsvár i dagens Romania i 1568, som en dirkete følge av dens lære om at Gud er én. Derfor kan man i dag i alle unitarkirker i Romania og Ungarn se den ungarske inskripsjonen «Egy az Isten», som betyr nettopp «Gud er én».

Den kristne lære om Guds énhet mener unitarene har sitt utspring i den jødedom Jesus selv var en del av, bl.a. fordi han klart forkynte nettopp dette da han sa: «Hør, Israel! Herren vår Gud, Herren er én». (Markus evangelium 12,29)

Ganske tidlig i kristendommens historie var det stor uenighet om hvordan man skulle forstå Jesu person og virke (kristologi). Noen holdt fast på at Jesus var et menneske, mens andre mente han også var guddom, mens atter andre mente han besto av forskjellige grader av menneskelige og guddommelige egenskaper. I det store og det hele utviklet det seg en allsidig flora av teologiske spekulasjoner som alle hadde sine tilhengere, forsvarere og motstandere.

De som mente at Jesus var både sant menneske og sann guddom, utviklet etter hvert en lære om at Gud består av tre enheter: Faderen, Sønnen og Den Hellige Ånd. Denne læren som kalles treenighetslæren, finnes ikke beskrevet i Bibelen, men ble vedtatt på et kirkemøte flere hundre år etter at Jesus var død, og godt støttet av at tre-enhets-kristendommen ble dogmatisert og gjort til statsreligion av keiser Konstantin (272-337), utkonkurrerte den de fleste som var uenige.

Dette er grunnen til at i dag er de fleste kristne i verden tilhengere av treenighetslæren, nettopp fordi denne er blitt videreført - ofte på en svært voldelig måte - gjennom de store katolske, ortodokse, reformerte og evangelisk luthersk kirkesamfunnene.

Mekanismen kan illustreres ved å se på vårt eget land. Ca. 80% av Norges befolkning er evangelisk-lutherske kristne, fordi Den norske kirke har som statskirke, så og si hatt monopol på å bestemme hva kristendom er, og den har ført mange og lange kamper mot andre kristne, som f.eks. metodistene - bare for å nevne en gruppe. Den norske kirke fremsto som representant for rett kristendom.

Samtidig har det hele tiden eksistert mindre kirkesamfunn som støttet den opprinnelige læren om Guds énhet. Mest kjent før unitarkirken ble til, er nok den kristne retningen som kalles arianisme, oppkalt etter teologen Arius (ca. 250-336).

Tilhengerne av treenigheten mener ofte at bare de som tror på denne læren, egentlig kan kalles kristne. De kristne unitarer er derimot av den oppfatning at dogmet om treenigheten ikke finnes i Bibelen, men er et senere tillegg vedtatt på et kirkemøte. Derfor er kristen unitarisme av den oppfatning at læren om Guds tre-enighet har beveget seg bort fra Jesu lære, og

må derfor betraktes som helt unødvendig for den kristne som ønsker å følge Jesus i liv og lære.

Gud Far.

Den kristne unitarisme betrakter Gud som en personlig ånd, beskrevet av Jesus som en omsorgsfull far. Forholdet mellom oss og Gud blir i farsforholdet forstått som et åndelig familieforhold, der vi som barn søker trygghet, trøst og kjærlighet hos vår Far. At Gud er kjærlighet beskrives tydelig i 1. Johannes' brev 4,16, der det bl.a. står: «Gud er kjærlighet». Tydeligere kan det ikke sies.

Guds faderlige kjærlighet er evig og altomfattende, og ingen eller intet er utelukket fra den. Derfor gir den oss en absolutt trygghet, for i tillegg til å være inkluderende får den i familieforholdet med Gud oss også til å forstå at vi blir medarbeidere i Guds familie. Vi kan derfor av fri vilje og overbevisning være med på å gjøre verden til et bedre sted å være gjennom å elske Gud Far og vår neste som oss selv.

Den skapte verden.

Kristen unitarisme ser på verden som én av mange måter Gud åpenbarer seg for oss på.

I Bibelen finner vi to forskjellige skapelsesberetninger i begynnelsen av 1. Mosebok. Her fortelles det om hvordan Gud skaper verden, dag og natt og alt levende. For unitarene er det grunnleggende at vår kunnskap om oss selv og våre omgivelser samsvarer med fornuft og naturvitenskap.

Takket være naturvitenskapen vet vi i dag at Bibelens skapelsesberetninger ikke kan samsvare med hva som faktisk

skjedde. På den annen side vet ingen heller akkurat hva som skjedde da universet ble til. Den kristne unitarisme innser her sin begrensning i forhold til naturvitenskap og overlater til forskerne å finne svar. Bibelens skapelsesberetninger betraktes derfor som myter.

Noe kan allikevel sies om de teologiske standpunkt den kristne unitarisme tar til verdens og menneskenes tilblivelse. Det er over allerede sagt at verden er skapt som en av Guds mange måter å åpenbare seg på. Her deles Bibelens syn på tilværelsen at den er skapt av Gud og at den opprettholdes av Gud. Samtidig avvikes det helt i synet på den mytologiske tilblivelse av verden og livet.

Den kristne unitarisme vil i all hovedsak akseptere de kosmologiske teorier om universets tilblivelse og evolusjonslærens forklaring på hvordan livet har utviklet seg. Men det er også unntak, særlig når det gjelder evolusjonslæren.

Siden Gud har skapt og opprettholder sin skapelse, ser den kristne unitarisme for seg evolusjon styrt av Gud. Derfor forfektes også en form for *kreativ* evolusjon, som *ikke* må forveksles med kreasjonisme, men heller knyttes til de filosofiske tanker som filosofen Henri Bergson (1859-1941) utarbeidet: Gud skapte verden og livet ved å la det utvikle seg over lang tid, og denne styrte evolusjonen pågår fremdeles. Siden verden og livet utgår som en skapelse fra Gud, har den også i seg tegnene på Guds kjærlighet.

Kort fortalt kan forskjellen mellom darwinistisk evolusjonslære og kreativ evolusjon oppsummeres slik: Der darwinistisk evolusjonslære argumenterer med evolusjonens tilfeldige utvalg,

sier den kreative evolusjon at det ikke er tilfeldig. Den kreative evolusjon legger inn et metafysisk aspekt som darwinismen ikke behøver benytte seg av. Begge teorier er dog helt enige i at det foreligger en likeartet evolusjon over meget lang tid.

Evolusjonen blir da for den kristne unitarisme mer et spørsmål om moralsk atferd enn om å forfekte et bestemt teoretisk syn. Den tidlige og nå pågående evolusjon igangsatt av Gud, gir oss først og fremst det ansvar ikke å skade verden eller livet eller oppføre oss på måter som kan ødelegge for fremtiden alt dette som Gud har skapt. Den skapte verden og liv har krav på vår omsorg og er uerstattelig fordi den utgår fra Gud og tilhører Gud. Ved at vi elsker Gud og vår neste som oss selv mener den kristne unitarisme at Gud fortsatt er med på å styre en evolusjon som tar sikte på å nå et mål der verden blir et godt sted å leve. Den skapte verden som Guds åpenbaring gir oss mennesker et bestemt forvalteransvar. Dette ansvaret har først og fremst et moralsk perspektiv.

Oppsummering:
Den kristne unitarisme erkjenner sin begrensning i forhold til naturvitenskapens mulighet til å forklare og oppklare verdens tilblivelse, og fokuserer derfor mer på det moralske perspektiv og de moralske krav som ut fra en teologisk betraktning, nødvendiggjør Guds nærvær og vårt forhold til det skapte og dets evolusjon.

Guds omsorg for den skapte verden.

I Johannes' evangelium 5,17 sier Jesus: «Min Far arbeider til denne dag; også jeg arbeider.» For den kristne unitarisme er Gud aktiv med på å opprettholde sin skapelse. Gud har ikke trukket seg tilbake og overlatt verden til seg selv. Guds omsorg for sin skapelse fritar oss derimot ikke for ansvar. Ved å søke familieforhold med Gud forstår vi mer og mer det ansvar som

påligger oss å handle moralsk godt både overfor oss selv, våre neste, dyr og omgivelser. Grunnlaget for Guds omsorg for den skapte verden blir vårt *samarbeid* med Gud: «Min Far arbeider, også jeg arbeider». Slik er Guds omsorg for den skapte verden.

Ondskap og lidelse.

Enhver teologi som forfekter en god gud som er allvitende og allmektig, vil ubønnhørlig komme i konflikt når den konfronteres med all ondskap og lidelse i verden. Spørsmålet som må stilles er: «Hvordan kan en god og allmektig gud unnlate å fjerne verdens ondskap og lidelse?» Dette er det såkalte teodicé-spørsmålet som religionsfilosofien og teologien har forsøkt å besvare i mange hundre år. Hvis en god og allmektig gud eksisterer, da foreligger det intet tilfredsstillende svar på spørsmålet. Det forelå ikke da unitarkirken ble etablert på 1500-tallet, og det foreligger ikke nå.

Den kristne unitarisme utgir seg ikke for å ha et tilfredsstillende svar, men den kristne unitarisme er heller ikke så opptatt av de teologiske og filosofiske spekulasjoner omkring teodicé-spørsmålet. Akkurat som en mann truffet av en pil, ikke er opptatt av å diskutere pilen, men heller å få pilen bort og forbinde såret, - akkurat slik er den kristne unitarisme mest opptatt av hva den kan gjøre for å fjerne ondskap og lidelse. Når dette er gjort, da har man alltid tid til å diskutere teodicé-spørsmålet, da kan man diskutere hvem som skjøt pilen, hvorfra det ble skutt, hvor langt unna det var, osv. Det kristne unitariske slagordet om at «rett handling går foran rett tro» skjærer her gjennom hele spørsmålet og fokuserer på det som er viktig, nemlig helbredelsen.

Den kristne unitarisme tror fullt ut at Gud har omsorg for sin skapelse, og ved å søke Gud går vi mennesker inn i et familiært samarbeid med guddommen om i fellesskap å dra omsorg for vår neste. Det hører *ikke* med til unitarisk teologi å hevde at Gud på noen som helst måte ønsker lidelse eller bruker lidelse og ondskap som et instrument for å oppnå noe. Slike tanker forekommer nå og da innen den kristne religion, men har ikke noe med kristen unitarisme å gjøre.

Den kristne unitarisme erkjenner at det er lidelse og ondskap i verden, og at lidelse og ondskap er i konflikt med en god gud som drar omsorg for sin skapelse. Gud ønsker ikke lidelsen, for Gud er kjærlighet (1. Johannes' brev 4,16). Den kristne unitarismes svar blir et moralsk handlingssvar. Som medarbeider i Guds omsorg for verden og alt og alle i den, fremstår summen av Jesu lære som den eneste medisin som kan kurere ondskap og lidelse:

«Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men et annet er like stort: Du skal elske din neste som deg selv.» (Matteus' evangelium 22,37-39.)

Den Hellige Ånd.

For å beskrive hva Den Hellige Ånd er brukes ofte følgende bilde: På en skyfri sommerdag kjenner du hvordan solstrålene varmer deg. Solstrålene eies av Gud, og det er der de kommer fra. Så møter de deg, og du erfarer dem som varme. Dette er møtet mellom deg og solen. Eller sagt på en annen måte:

I ditt møte med Gud skjer det noe med deg. Gud kommer deg i møte og du kommer Gud i møte. Det som skjer i dette møtet

vil forandre deg til noe bedre. Denne forandringen sies å representere Den Hellige Ånd. Slik virker Den Hellige Ånd som representant for det gode møtet mellom Gud og sin skapelse. Den Hellige Ånd er ingen person, men et godt resultat av et møte. Noen ganger kan dette møtet være så kolossalt at et menneskes liv endrer seg fullstendig, slik det nå og da beskrives i kraftige omvendelser. Andre ganger kan det være mildere, kanskje bare et ønske om å gjøre godt for noen. Noen ganger er man seg nesten ikke engang bevisst at møtet har funnet sted, men ser det klart i ettertid at Gud førte en fram til der en nå er.

Den Hellige Ånd er en av de mange måtene Gud åpenbarer seg på gjennom sin skapelse.

Bønn.

Bønn kan ha mange former, men er alle et tegn på den troendes ønske om et forhold med Gud. Den mest brukte standardiserte bønn som anvendes av den kristen unitarisme, er den bønn som Jesus lærte oss å be: Fader vår. Denne finnes i litt forskjellig former i Bibelen. (Se Matteus' evangelium 6,9-13 og Lukas' evangelium 11,2-4.)

Til forskjell fra mange andre kristne trossamfunn retter unitarene aldri sin bønn til Jesus. Dette fordi unitarene ikke tror Jesus var gudommelig, men et menneske. Derfor ber unitarer til den samme gud som Jesus tilba og kalte «Far»: Gud Far. I tillegg til å lære oss bønnen Fader Vår, forklarte Jesus måten bønnen skal bes. I Johannes' evangelium 4,24 ser vi at Jesus sier: «Gud er ånd, og den som tilber ham, må tilbe i ånd og sannhet.»

Den kristne unitarisme forstår bønnen som virksom først og fremst *i den som ber.* Bønnen endrer ikke noe ved Gud eller tvinger Gud til å handle på en bestemt måte. Det er ikke engang sikkert det oppleves at Gud «hører» bønnen. Unitarer hevder at bønn i seg selv ikke forandrer på ting, men den forandrer vedkommende som ber, og denne personen kan forandre på ting. Derfor er unitarer ikke opptatt av å be om ting som man regner med at Gud klarer å oppfylle, men heller om egenskaper man selv måtte få styrke til å oppfylle.

Mennesket er godt.

Unitarisk kristendom mener at alle mennesker er Guds barn, og som slike er vi født inn i denne verden med fri vilje og evner til å handle godt. I motsetning til mange andre kristne kirkesamfunn forkaster unitarene forestillingen om arvesynd. Isteden fokuseres det på at som mennesker er vi i en kontinuerlig utvikling. Vi befinner oss riktignok på forskjellige utviklingstrinn, men felles for oss alle er at vi i utgangspunktet har fri vilje og mulighet til å handle godt med oss selv og med andre.

Den kristne unitarisme mener at å søke Gud også er med på å kultivere de gode sider i mennesket. Det er ikke dermed sagt at dette er den eneste måten å kultivere det gode. Den kristne unitarisme erkjenner uproblematisk at mennesker selvsagt er gode også uavhengig av gudstro eller med en tro eller livssyn som avviker fra den unitariske. «Rett handling går foran rett tro» har unitarene hevdet i mange hundre år. Det betyr at alle mennesker som handler moralsk godt, er pr. definisjon gode mennesker. Å handle godt, er rett handling uansett tro.

Noen kristne hevder at man må ha et spesielt gudsforhold for å kalles god. Den kristne unitarisme tar fullstendig avstand fra

en slik forestilling.

Når den kristne unitarisme allikevel legger vekt på at gudssøken kultiverer det gode i mennesker, da begrenser denne påstanden seg til den kristne tradisjon som unitarene selv lever i. Man kan like gjerne hevde at *for* kristne unitarer er gudssøken nødvendig for å kultivere det gode, mens for andre behøver det ikke være slik. For unitarene er det viktigste at vi alle finner de veier som gjør oss til moralske og gode mennesker. Om det betyr å tro på Gud eller ikke tro på Gud er fra unitarisk ståsted, underordnet.

Alle mennesker er, uansett bakgrunn, født med fri vilje og mulighet til å gjøre godt. For den kristne unitar er det derimot en ekstra inspirasjon og hjelp at Jesus påla oss: «Vær da helhjertet og gode, slik som deres himmelske Far er det.» (Matteus' evangelium 5,48.)

Jesus.

Den kristne unitarisme hevder at Jesus er «veien, sannheten og livet» (Johannes' evangelium 14,6). Den unitariske tro er særlig orientert mot Jesu lære. For unitaren er det mindre viktig hvem Jesus var, hvordan han ble født, hvor han kom fra og hva han gikk til. Mest viktig er hva Jesus lært og hvordan han levde.

Den kristne unitarisme oppfatter Jesus som et meget spesielt menneske blant Guds barn, han var Guds profet og viste en særdeles høy etisk standard. Han betraktes også som grunnleggeren av den kristne unitariske tro og i overført betydning også lederen av unitarkirken.

Et særlig trekk ved den unitariske forståelse av Jesus er at

den retter seg mot hans historiske person. Det legges vekt på at Jesus var et menneske. Derfor tilbes ikke Jesus. Når mennesket Jesus tolkes som «veien, sannheten og livet», da er dette å forstå som et uttrykk for hans virke - og ikke som hans guddommelige kristusnatur.

Jesus er veien både fordi han med sin lære og sitt liv viste oss veien til den ene gud, men også symbolsk som kirkens grunnlegger. De første kristnes tro ble i sin tid omtalt som «Veien». (Se f.eks. Apostlenes gjerninger 24,14.)

Jesus er sannheten i den forstand at han ikke skjuler noe, dvs. han lyver ikke. Den lære han formidler, er sann lære om Gud.

Det greske ordet som her benyttes i Johannes' evangelium er αληθεια . Det betyr «sannhet» eller i noe overført betydning «det som er virkelighet». Når ordet oversettes i lys av en dogmatisk forestilling om at Jesus også er sann guddom, da er det naturlig at uttrykket oppfattes som å vise til en *absolutt* sannhet. Og dette vil da peke tilbake på den som sier ordene. Men ordet behøver ikke ha denne føringen. I 2. Korinterbrev 6,7 brukes uttrykket i betydningen «sannhets ord» (λόγωαληθειας), altså til forskjell fra løgn. Trolig er det slik at ordet bare får betydning «absolutt sannhet» når det oversettes i lys av en bestemt troslære - en bestemt dogmatikk om Jesu guddommelige person. Unitarene mener at en slik oversettelse er tendensiøs, for ordet brukes generelt både i Bibelen og i andre tekster om det som er sant, i motsetning til usant.

Jesus er livet i den forstand at han ved sin lære og livsførsel synliggjør for oss vårt avhengighetsforhold til Gud. Gud er skaper og opprettholder av livet. Jesus er ikke Gud, men Jesus er den som viser oss livet som en egenskap ved Gud. Uten Jesu lære mener de kristne unitarene at denne egenskapen ville forblitt skjult. Slik sett er Jesus livet, for uten Jesus ingen synliggjøring av vårt forhold til Gud og det liv Gud gir og opprettholder.

Det er viktig å huske på at i Johannes' evangelium - og i Det nye testamentet for øvrig - finnes det ingen forestillinger om en evig sjel som lever videre etter døden. Forestillinger om dette er noe som har tilkommet kristendommen utenfra og særlig i sammenblanding med gresk filosofi. Det er nok å nevne den sterke posisjon som de greske filosofene Platon (427-347 f.Kr.) og Plotin (204-270) har hatt og fortsatt har i kristendommen. Deres lære om menneskets sjel som tar bolig i kroppen - en bolig den ofte ser på som et fengsel - er ikke å finne i Bibelen, men den har allikevel fått så sterk innpass i kristen forestilling at svært mange kristne i dag tror at Bibelen lærer sjelens udødelighet.

Det er heller slik at i Bibelens menneskesyn er liv - og særlig da evig liv - ikke noe mennesket har i kraft av sin sjel, men noe mennesket har fått av Gud. Et liv som Gud også kan ta tilbake. Liv blir derfor en egenskap ved Gud - og ikke ved mennesket. Når Jesus sier han er livet, da betyr det at han synliggjør menneskets avhengighetsforhold til Gud og at liv er en egenskap ved Gud. For Johannes (dvs. forfatteren av evangeliet) og hans jødiske samtid betydde liv - og særlig evig liv - den fullkomne åpenbaring av Gud selv, og dermed en ny eksistensform.

Synd, anger og tilgivelse.

Unitarisk kristendom forkaster alle kristne lærer om arvesynd eller opprinnelig synd (latin: peccatum originale). Unitarene lærer at mennesket er født uten synd, og at vi alle har en fri vilje til å hande moralsk godt eller moralsk dårlig. Synd er først og fremst et spørsmål om forskjellige moralske handlinger.

Synd beskrives nå og da som brudd på forholdet mellom mennesket og Gud. Og selv om unitarisk kristendom også knytter et bånd mellom menneskets handlinger og Gud, er unitarer allikevel mindre opptatt av de teologiske spekulasjoner omkring synd og gudsforhold. Unitarer ser først og fremst på de moralske handlinger som mennesker begår.

Synd er fra unitariske ståsted å forstå som et spørsmål om dårlig moral. Indirekte retter dårlig moral seg tilbake på Gud, fordi et godt moralsk liv er også for unitaren et tegn på kjærlighet til Gud. Men siden alle mennesker, uavhengig av tro eller livssyn, kan velge gode eller dårlige handlinger, gjelder dette teologiske perspektiv ikke alle.

Derfor er det fra unitarisk ståsted viktigere å fokusere på at vi alle kan

begå dårlige moralske handlinger, men at vi alle også har mulighet til å gjøre tingene godt igjen. Å påtvinge alle som handler moralsk også et skjult gudsforhold, mener unitarene er uriktig.

Gudsforhold og synd gjelder utelukkende for de troende. Dårlige moralske handlinger gjelder for oss alle. De kan kalles synd utelukkende av de troende, men dårlig moral av alle. Felles for alle er at dårlig moral kan korrigeres samme hva vi kaller handlingene.

Dårlige moralske handlinger omtales som synd fordi de er i strid med forestillingen om en god gud. Slike handlinger vender altså våre tanker og vårt sinn bort fra Gud. Det skilles mellom to former for synd: 1) intensjonssynd som består av handlinger som bevisst velges som moralsk onde og 2) unnlatelsessynd, som er det bevisst å unnlate å gripe inn og hjelpe våre neste. Bare handlinger som *bevisst* forutsetter intensjon eller unnlatelse beskrives som synd.

Synd kan aldri overføres på andre eller fjernes av andre enn en selv, dvs. vi er selv ansvarlige for våre moralske valg, og vi er selv ansvarlige for å gjøre tingene godt igjen.

For å få tilgivelse fra synd, dvs. snu den moralsk dårlige handlingen til noe godt, lærer unitarisk kristendom at vi først må angre det vi gjorde, og deretter må vi selv ta initiativ til å gjøre det dårlige vi gjorde, til noe godt.

Det å snu den dårlige handlingen til noe godt, er å be om tilgivelse. Unitarer mener at tilgivelsen skal rettes to steder. Den skal rettes mot Gud og den skal rettes mot den eller de som ble skadelidende av handlingen.

Når den som angrer ber Gud om tilgivelse, da forstår unitarisk kristendom det slik at tilgivelsen alltid innfris. Dette fordi Gud aldri støter noen fra seg.

Når den som angrer ber sin neste om tilgivelse, har synderen bare anledning til å håpe på å bli tilgitt. Ingen som begår dårlige moralske handlinger mot sin neste, har krav på at offeret også skal tilgi. Det finnes handlinger som er så onde at man må ha forståelse for at offeret ikke makter å tilgi.

Bibelen.
Unitarisk kristendom holder Bibelen respektfullt fram som den samling dokumenter som viser veien til Gud, men understreker også at den ikke er den eneste veien.

Bibelen betraktes ikke som åpenbart på annen måte enn at dens mange forfattere og redaktører har fulgt sin tro og overbevisning i det de har skrevet og satt sammen til en hel tekst.

Unitarisk kristendom betrakter menneskets fornuft og samvittighet som øverste norm når det gjelder Bibelen og andre tekster. Unitarer bekrefter derfor at det finnes feil i Bibelen, det finnes tekster som bare kan ha gyldighet for den tid de ble skrevet i, og man skal derfor lese Bibelen kritisk og i lys av moderne forskning.

Siden Bibelen inneholder feil og selvmotsigelser kan ikke alt som står i den være sant. Retningsgivende for hva som kan være Bibelens budskap (kerygma) blir Jesu lære om Gud og kjærlighet til vår neste. Unitarisk kristendom mener troen er under kontinuerlig utvikling og at de forskjellige tidsepoker har forskjellige utgangspunkt for å tolke Bibelen. Bibelen må derfor hele tiden gjentolkes og tilpasses sin samtid, men på en slik at dens kerygma taler til moderne mennesker på en fornuftig måte.

Døden.
Unitarisk kristendom ser på døden som en naturlig og nødvendig endring i et biologisk liv. Unitarer deler også håpet om et evig liv slik det fremstilles i 1. Johannes' brev 2,25: «Og dette er det løfte som Faderen selv ga oss: løftet om det evige liv.»

Spørsmålet om frelse eller fortapelse opptar sjelden unitarene. Det hører med til unitarisk kristendom at man forstår Gud som en allkjærlig far. Det vil være en selvmotsigelse om en slik gud sender noen av sine barn til fortapelsen. Unitarene lærer derfor at ingen går fortapt, men at alt og alle gjenopprettes og frelses. Denne læren kalles apokotatastasis, og begrunnes blant annet ut fra 1. Korinterbrev 15,28, Kolosserbrevet 1,20 og Filipperbrevet 2,9-11.

Sakramentene.
I likhet med alle andre protestantiske kirkesamfunn forkastet også unitarene etter reformasjonen den katolske oppfatning om sju sakramenter. Man beholdt bare to: dåp og nattverd.

Både dåpen og nattverden betraktes som utelukkende symbolske handlinger. Ingen blir kristen ved dåpen, og det finner heller ikke sted noen mystisk forening med en guddom. Dåpen er et ytre tegn på at man selv eller ens foreldre ønsker tilhørighet til den kristne religion. Nattverden oppfattes utelukkende som et symbolsk minnemåltid, som vanligvis feires fire ganger i året.

Kirken:
Unitarisk kristendom anerkjenner det mangfold av trossamfunn som har vokst fram innenfor kristenheten, og også de mange

forskjellige kirkelige modeller og ordninger som følger av dette.

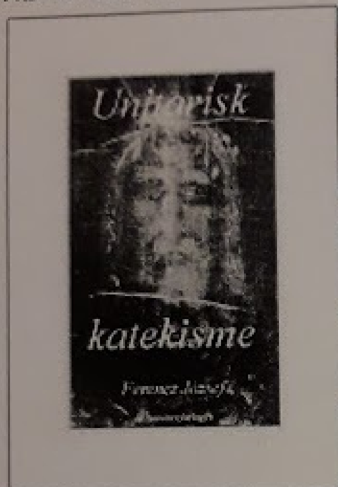
Kirken betraktes først og fremst som det åndelige fellesskap og det ansvar som følger av Jesu lære. Kirken finnes derfor åndelig alle steder der Jesu lære følges og etterleves.

Kirken er fellesskapet i troen på den gud som Jesus viste oss, og som kirkens leder er Jesus også med i ånden alle steder der to eller tre er samlet i hans navn. (Se Matteus' evangelium 18,20.)

Kirken som synlig fellesskap finnes altså bibelsk begrunnet der minst to er samlet om Guds ord i Jesu etterfølgelse. Dette er også det unitariske synlige tegn på at en menighet foreligger etablert på et sted.

Forslag til videre lesning.

Dette heftet inneholder forståelig nok mangelfullt bare hovedtrekkene ved unitarisk kristendom. Mye mer kan sies under hvert av punktene som er nevnt. Og mange andre punkter hører med.

Ønsker du å vite mer om hva kristen unitarisme står for, da anbefales boka *Unitarisk katekisme* av Ferencz József.

Denne kan du laste ned gratis fra internett her

http://katekisme.unitarforbundet.org

eller

også bestille i bokform hos Schweitzerforlaget, Postboks 217. 1802 Askim. Hjemmeside http://albert-schweitzer.com

Kontakt.

Ønsker du å komme i kontakt med kristne unitarer i Norge, da kan du kontakte

Unitarforbundet. Postboks 217. 1802 Askim.
Hjemmeside http://unitarforbundet.org
E-post: post@unitarforbundet.org

På hjemmesiden finner du litt mer informasjon om unitarismen i Norge og også kontaktinformasjon til norske unitarprester.

Dette heftet besvarer:

Hva er kristen unitarisme?

Hvor kommer den fra?

Hva er dens teologi?

Hva lærer den?

og

mange andre spørsmål.

Schweitzerforlaget
2009

ISBN: 978-82-92677-22-3